

Fundacja
Aleksandra Kwaśniewskiego
AMICUS EUROPAE

**FAE Policy Paper
nr 18/2013**

Michał JAROCKI

Nowa strategia arktyczna USA

Nowa strategia arktyczna USA

FAE Policy Paper nr 18/2013

Michał Jarocki

Stany Zjednoczone przez długi czas zdawały się marginalizować znaczenie Dalekiej Północy z perspektywy swych interesów strategicznych. Nawet w okresie ożywionego zainteresowania regionem ze strony pozostałych państw arktycznych, USA koncentrowały swe środki i narzędzia na aktywności polityczno-wojskowej w innych częściach świata. Dopiero ostatnie lata amerykańskiego zaangażowania w Arktyce świadczą o tym, że Waszyngton zaczyna dostrzegać znaczenie, jakiego region ten zaczął nabierać we współczesnych stosunkach międzynarodowych.

Głównym wyznacznikiem zaangażowania państwa w danej części świata są rzeczywiste działania podległych mu podmiotów wykonawczych. Jednak metoda i cel ich działania zazwyczaj bazują na pewnych ogólnie nakreślonych wyznacznikach. Przyjęło się, że zawierane są one w oficjalnych dokumentach państwowych, nie tyle tworzących daną linię polityczną podmiotu państwowego wobec wybranego regionu, co zwyczajnie ją charakteryzującą i rozjaśniającą.

Opublikowana 10 maja br. przez biuro prasowe Białego Domu amerykańska strategia zaangażowania na Dalekiej Północy (*National Strategy for the Arctic Region*), stanowi zbiór głównych wyznaczników zaangażowania USA w Arktyce. Dokument prezentuje najważniejsze czynniki, skłaniające Waszyngton do dostrzegania znaczenia regionu oraz jego rosnącej roli nie tylko dla przyszłości samych Stanów Zjednoczonych, lecz całego globu.

Założenia strategii: czynnik militarny

Omawiany dokument zawiera trzy podstawowe wyznaczniki, kształtujące ogół amerykańskiego zaangażowania na Dalekiej Północy. Są to: (1) zabezpieczenie interesów regionalnych USA przy wykorzystaniu czynnika militarnego; (2) zwiększenie świadomości sytuacyjnej Waszyngtonu odnośnie zmian klimatycznych w Arktyce i ich skutków; (3) poszerzenie zakresu szeroko kontekstowej współpracy z pozostałymi państwami arktycznymi.

Ochrona amerykańskich interesów arktycznych przy wykorzystaniu czynnika militarnego nie jest pojęciem nowym. Wystarczy cofnąć się do czasów „zimnej wojny”, aby zrozumieć, że pod względem „siłowym” region ten przez lata pozostawał jednym z ważniejszych obszarów

Nowa strategia arktyczna USA

FAE Policy Paper nr 18/2013

Michał Jarocki

zaangażowania USA. Naturalnie, wszelkie porównania tamtych realiów regionalnych do sytuacji obecnej pozostają wielce niewłaściwe. Stąd też charakter wyzwań czekających na USA na terenie współczesnej Dalekiej Północy, odmienny jest od tego, co miało miejsce na omawianym obszarze kilkadziesiąt lat temu.

Wykorzystanie potencjału militarnego ma duże znaczenie z punktu widzenia interesów strategicznych USA w Arktyce. Zaangażowanie amerykańskich sił wojskowych na Dalekiej Północy jest bowiem kluczowe dla realizacji serii podstawowych założeń strategii arktycznej Waszyngtonu. Jednym z nich jest utrzymanie obecnego statusu regionu, charakteryzującego się nie tylko brakiem konfliktów o charakterze zbrojnym, ale wręcz całkowitą neutralnością pod tym względem.

W ocenie Białego Domu przerodzenie się toczących się aktualnie sporów terytorialnych w regionie w coś bardziej poważnego mogłaby nieodwracalnie zmienić charakter Arktyki. Region ten z kolei, ze względu na swój specyficzny układ polityczny, jest pod tym względem niezwykle wrażliwy. Stąd konieczność utrzymania wszelkich przejawów niezgodności interesów strategicznych poszczególnych państw na możliwie niskim poziomie intensyfikacji, ograniczającym się przede wszystkim do działań politycznych i prawno-międzynarodowych.

Naturalnie, realizacja tego celu nie nastąpi w wyniku uzyskania przez amerykański czynnik militarny pozycji dominującej, a przez zdolność do narzucania pozostałym stronom odpowiednich rozwiązań. Przejawiać się ona będzie raczej poprzez próbę wytworzenia odpowiedniego środowiska sytuacyjnego, w którym konflikt i zbrojną rywalizację wyprą współpraca i dążenie do uzyskiwania pożądaných efektów metodami pokojowymi.

To z kolei możliwe będzie m.in. dzięki zwiększeniu współpracy operacyjnej (na poziomie wojskowym) pomiędzy poszczególnymi podmiotami regionalnymi. Mogłaby się ona przejawiać np. w kontekście wspólnych wielonarodowych ćwiczeń wojskowych, koncentrujących się na takich kwestiach jak reagowanie kryzysowe, działania ratunkowe (S&R, *Search and Rescue*), czy patrolowanie wybranych obszarów zainteresowania (tak z powietrza, jak i wody).

Tego typu działania pozwolą USA na pogłębienie współpracy z innymi państwami regionu w tak kluczowych kwestiach, jak choćby bezpieczeństwo żeglugi, czy szeroko pojętego transportu. To z kolei ma przełożyć się na poprawę całościowych relacji z resztą regionalnego środowiska politycznego, czyniąc z Arktyki obszar kooperacji i pola do działań zbiorowych. Do

Nowa strategia arktyczna USA

FAE Policy Paper nr 18/2013

Michał Jarocki

pewnego stopnia degradacji ulec powinny wówczas tendencje poszczególnych graczy do indywidualizowania swej obecności na Dalekiej Północy oraz przejawiania tendencji odśrodkowych, marginalizujących znaczenie pan-regionalnych interesów.

Amerykańska aktywność wojskowa w Arktyce ma jednak także swoje „drugie dno”. Nie zostało ono wypisane w omawianym dokumencie politycznym. Wzmianki o nim nie pojawiają się również w oficjalnych wypowiedziach przedstawicieli administracji prezydenckiej. Owym ukrytym celem zaangażowania militarne USA na Dalekiej Północy są działania, które stanowią fundament polityki Stanów Zjednoczonych względem tej części świata. Przynajmniej w kontekście jej ochrony przy użyciu narzędzi twardych.

Tym „drugim dnem” zaangażowania czynnika militarne USA w Arktyce jest czysta projekcja amerykańskiej siły wojskowej w regionie. Pomimo jej umiarkowanego charakteru, obecność jednostek poszczególnych komponentów armijnych USA na Dalekiej Północy pozwala Waszyngtonowi na potwierdzenie w oczach pozostałych państw arktycznych swego zaangażowania w mające miejsce na omawianym obszarze wydarzenia. Okręty wojenne, samoloty patrolowe i bojowe, a także specjalnie przygotowane i wyposażone do operowania w trudnych warunkach klimatycznych oddziały wojsk lądowych stanowią swego rodzaju zabezpieczenie interesów Białego Domu w tej części świata.

Poprzez utrzymywanie, a nawet odpowiednią rozbudowę, obecności wojskowej USA w Arktyce, państwo to potwierdza świadomość rosnącej wagi omawianego regionu nie tylko dla niego samego, ale dla ogółu światowej sceny politycznej. Co więcej, oddziały poszczególnych komponentów armijnych Stanów Zjednoczonych stacjonujące na Dalekiej Północy stanowią dowód na to, iż Waszyngton gotów jest swych interesów regionalnych bronić. Naturalnie, w pierwszej kolejności w tego typu działaniach używane będą, wspomniane wcześniej, narzędzia prawno-międzynarodowe. Niemniej jednak, ich siła wzrasta, gdy poparte zostają wyraźnym i liczącym się czynnikiem militarnym właśnie w postaci rozlokowanych na omawianym obszarze wojsk. ,

Świadomość sytuacyjna

Zwiększanie świadomości sytuacyjnej Waszyngtonu w stosunku do mających miejsce w Arktyce wydarzeń jest kolejnym z celów opublikowanej w ostatnich tygodniach strategii. Opiera

Nowa strategia arktyczna USA

FAE Policy Paper nr 18/2013

Michał Jarocki

się on na założeniu o tempie przemian klimatycznych w regionie, które w dalszym ciągu pozostają nie do końca zbadane, ani tym bardziej zrozumiane. Ich lepsze poznanie jest z kolei kluczowym elementem procesu odpowiedniego przygotowywania się na zmieniającą się rzeczywistość środowiskową na Dalekiej Północy, a także należytej odpowiedzi na nowe wyzwania związane z tym zjawiskiem.

Realizacja tego celu amerykańskiej strategii arktycznej opierać się będzie przede wszystkim o lepsze poznanie specyfiki zmian klimatycznych w regionie. Najlepszym sposobem uczynienia tego ma być z kolei prowadzenie szeroko zakrojonych badań środowiskowych, realizowanych tak na powierzchni, jak i pod wodami Oceanu Arktycznego. Naturalnie, działania takie realizowane będą dwutorowo: poprzez organizację własnych unilateralnych ekspedycji badawczych, jak i w sposób kolektywny, przy współudziale pozostałych państw arktycznych.

Tego typu aktywność badawcza w Arktyce jest zjawiskiem znanym od lat. Podejmowały się jej praktycznie wszystkie państwa regionu, działając zarówno w pojedynkę, jak i w większym gronie. Ich intensyfikacja ma z punktu widzenia USA przyczynić się do poszerzenia zakresu prowadzonych badań, pozwalając na zwiększenie świadomości na temat mających miejsce w regionie zmian. Dodatkowo, praktyka multilateralnych badań klimatycznych stanowi jednocześnie element, wspomnianego wcześniej, budowania środowiska współpracy i zaufania pomiędzy poszczególnymi podmiotami państwowymi aktywnymi na Dalekiej Północy.

Dodatkowym środkiem zwiększania świadomości zmian klimatycznych w regionie jest wykorzystanie przez USA szerokiego spektrum narzędzi obserwacyjnych. Ze względu na sposobność ich użytkowania, można je rozdzielić na cztery oddzielne kategorie: lądowe, powietrzne, morskie oraz kosmiczne. Każda z nich zakłada inny sposób realizacji działań związanych z obserwacją regionu oraz zbieraniem danych do dalszej analizy. Wymagają one również innych typów platform bazowych, takich jak samoloty patrolowe, naziemne stacje radiolokacyjne, statki obserwacyjne, czy też satelity.

Podobnie jak w przypadku badań morskich, także i użytkowanie szerokiego spektrum środków obserwacyjnych realizowane może być przez dane państwo (USA) w pojedynkę oraz przy współpracy z pozostałymi podmiotami państwowymi. Może dojść do tego zarówno na etapie samego zbierania danych porównawczych, np. w postaci wspólnej eksploatacji odpowiednich narzędzi obserwacji, jak w późniejszym okresie ich analizy i oceny.

Nowa strategia arktyczna USA

FAE Policy Paper nr 18/2013

Michał Jarocki

Szczególnie to drugie działanie wymagać będzie od USA gotowości do współdzielenia lub wymiany uzyskanych w wyniku omawianych działań danych obserwacyjnych. Jest to o tyle istotne, iż każde z poszczególnych państw regionu koncentruje się na badaniu innych jego części. Uzyskanie pełnego obrazu sytuacji klimatycznej oraz zmian środowiskowych w Arktyce możliwe będzie więc jedynie poprzez zestawienie całościowych informacji dotyczących tychże zjawisk. Gotowość poszczególnych podmiotów państwowych do udostępnienia własnych zasobów wiedzy w tej tematyce stanowić będzie potwierdzenie powstania specjalnego wielonarodowego środowiska współpracy i zaufania pomiędzy arktycznymi graczami. Jako taka, wpisze się ona więc w budowę pan-regionalnego systemu stabilizującego zmieniający się układ geopolitycznych w tej części świata, pozwalającego jednocześnie na zażegnanie ryzyka (niepożądanego) intensyfikacji sporów wynikających z naturalnych różnic interesów strategicznych różnych stron.

Podobnie jak w przypadku czynnika militarnego, także i wobec pojęcia "zwiększania świadomości sytuacyjnej" USA w regionie doszukać się można swoistego drugiego dna. O ile bowiem kwestie zmian klimatycznych i niestabilnego układu środowiskowego regionu pozostają niezmiennie ważne, a ich zrozumienie stanowi jeden z głównych wyznaczników amerykańskiej strategii arktycznej, o tyle nie jest on jedynym. Niemniej ważne pozostaje z punktu widzenia Waszyngtonu rozpoznanie co do rzeczywistej natury przemian geopolitycznych w tej części świata.

Z tego względu próba zwiększania przez USA swojej percepcji wydarzeń mających miejsce na Dalekiej Północy ma również na celu zbieranie informacji kluczowych dla własnego bezpieczeństwa narodowego, jednak niekoniecznie związanych z tematyką klimatyczną. Niemniej ważne z punktu widzenia interesów strategicznych USA są bowiem także dane związane z polityczną oraz ekonomiczną stroną mających miejsce w regionie przemian, nie wspominając już o ich militarnym charakterze.

Niezwykle istotną kwestią jest również dla Stanów Zjednoczonych rozpoznanie zaangażowania w regionie pozostałych państw arktycznych. Świadomość nadrzędnych motywów działania na Dalekiej Północy podmiotów takich jak Rosja czy Kanada jest jednym z kluczowych elementów amerykańskiej strategii w Arktyce. Ostatecznie, rzeczywistość geopolityczna Dalekiej Północy kształtowana jest przez wszystkich aktywnych na jej terenie graczy. Chęć poznania ich strategicznych interesów jest więc naturalnym działaniem Waszyngtonu.

Nowa strategia arktyczna USA

FAE Policy Paper nr 18/2013

Michał Jarocki

Niemniej istotne z punktu widzenia USA jest też poznanie środków realizacji strategii arktycznych pozostałych państw regionu. Narzędzia jakimi dysponują pozostali regionalni gracze, a przed użyciem których nie powstrzymają się w celu walki o własne interesy, stanowią naturalny przedmiot zainteresowania Waszyngtonu. Ich wcześniejsze poznanie pozwoli bowiem stronie amerykańskiej na lepsze przygotowanie się do mających nastąpić wydarzeń, a także na odpowiedniejszy i bardziej adekwatny dobór własnych metod działania.

Współpraca pan-regionalna

Na podobnym poziomie, jak dwa poprzednie, traktować należy trzecie z założeń amerykańskiej strategii arktycznej, a więc aspekt współpracy wielonarodowej. Jest on postrzegany przede wszystkim przez pryzmat podejmowanych kolegiąlnie przez państwa regionu działań zmierzających do osiągnięcia celów interpretowanych jako „wspólne dobro”. Są to przede wszystkim: wspomniane wcześniej badania klimatyczne (ale nie tylko, bowiem także np. badania struktury dna oceanicznego), wypracowywanie wspólnych metod działania związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa żeglugi w regionie, czy też opracowywanie mechanizmów współpracy na wypadek różnego rodzaju klęsk żywiołowych czy też wypadków losowych.

Działania te mają za zadanie utworzenie specjalnego środowiska współpracy wielonarodowej i wymiany kluczowych dla bezpieczeństwa regionu informacji. Jego powstanie ma na celu pomoc w ustabilizowaniu odpowiednich schematów działania poszczególnych państw arktycznych w reakcji na trudne do przewidzenia, jednak mające znaczenie dla całości omawianego obszaru wydarzenia. Koordynacja działań związanych m.in. z reagowaniem kryzysowym na wypadek katastrofy komunikacyjnej może być o wiele łatwiejsza i efektywniejsza, gdy angażuje się weń więcej niż jeden z podmiotów regionalnych.

Podobnie jednak, jak w przypadku czynnika militarnego oraz świadomości sytuacyjnej, także i współpraca regionalna, będąc jednym z fundamentów amerykańskiego zaangażowania w Arktyce, ma swoje inne, niejawnie tło. Jest nim próba, a raczej głęboka chęć, wypracowania takiego układu geopolitycznego w regionie arktycznym, który wykluczy lub też zminimalizuje ryzyko unilateralnych działań poszczególnych państw. Maksymalne scentralizowanie mechanizmów reagowania kryzysowego, czy też działań związanych m.in. z badaniami klimatycznymi lub geologicznymi, może doprowadzić bowiem do sytuacji, w której

Nowa strategia arktyczna USA

FAE Policy Paper nr 18/2013

Michał Jarocki

poszczególnym graczom arktycznym trudno będzie wytłumaczyć i przeprowadzić podejmowane samodzielnie akcje, mierzone na osiągnięcie indywidualnych rezultatów. Nie oznacza to oczywiście, że żadne z państw Arktyki nie będzie w stanie prowadzić unilateralnych procesów badawczych, czy np. nastawionej na czysto własny interes rozbudowy potencjału reagowania kryzysowego.

Trudno bowiem odmówić poszczególnym państwom prawa do samodzielnego decydowania o tym, na jakie cele przeznaczają dysponowane przez siebie środki i narzędzia arktycznych strategii. W założeniu Waszyngtonu o wiele trudniej ma być jednak pojedynczym graczom arktycznym umotywić wyjątkowo kontrowersyjne akcje, związane np. z sankcjonowaniem własnej zwierzchności nad częściami Oceanu Arktycznego będącymi przedmiotem spory terytorialnego pomiędzy większą grupą podmiotów.

W ten sposób USA, same prowadzące serię sporów terytorialnych z Kanadą oraz Rosją, chcą zabezpieczyć swe interesy przed ryzykiem unilateralnych działań ze strony wymienionych podmiotów. Działanie takie wzmacnia fakt, iż ze względu na dotychczasowy brak ratyfikacji Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawie Morza, Waszyngton stoi na gorszej pozycji negocjacyjnej względem Ottawy i Moskwy. Zmniejszenie zagrożenia w postaci postępowania, którejkolwiek ze stron za zasadzie "faktów dokonanych", da nieco oddechu waszyngtońskiej administracji, pozwalając jednocześnie na lepsze wypracowanie/dopracowanie swej pozycji negocjacyjnej względem wybranych obszarów Oceanu Arktycznego, będących przedmiotem wspomnianych kwestii spornych.

Wnioski

Opublikowana przed kilkoma tygodniami amerykańska strategia arktyczna przedstawia główne wyznaczniki zaangażowania USA w tej części świata. W oparciu o zawarte w niej założenia, w najbliższych latach kształtować się będzie polityka Waszyngtonu względem Dalekiej Północy. Biały Dom będzie koncentrował się na tych aspektach aktywności politycznej, które związane są z takimi kwestiami, jak: czynnik militarny, zwiększanie świadomości sytuacyjnej w regionie oraz budowanie środowiska wielonarodowej współpracy i zaufania.

Działania te mają w dłuższej perspektywie czasowej przynieść stabilizację regionu i to pomimo zachodzących na jego terenie przemian klimatycznych i geopolitycznych. Będą one

Nowa strategia arktyczna USA

FAE Policy Paper nr 18/2013

Michał Jarocki

jednak także mierzone w typowo indywidualne korzyści w postaci ustabilizowania amerykańskiej obecności w Arktyce poprzez wzmocnienie czynnika militarnego, uzyskanie większej wiedzy na temat celów strategicznych oraz narzędzi ich realizacji pozostałych państw Dalekiej Północy, a także utrudnienie podejmowania przez nie działań unilateralnych z potencjalną stratą dla interesów Waszyngtonu.

W nadchodzących latach USA będą wzmacniać dotychczasową obecność wojskową w Arktyce nie tyle poprzez zwiększenie jej rozmiarów, co jakości, w tym m.in. pod kątem wyposażenia. Intensyfikacji ulegną też programy badawcze, realizowane nie tylko w pojedynkę, ale także z pozostałymi – wybranymi – państwami regionu. Wyraźnego przyspieszenia nabiorą też zabiegi polityczne zmierzające do centralizacji i unifikacji schematów działań związanych z reagowaniem kryzysowym na Dalekiej Północy oraz próbą tworzenia pan-regionalnego systemu współpracy i wymiany kluczowych dla bezpieczeństwa regionu informacji.

---

*Tezy przedstawiane w serii „Policy Papers” Fundacji Amicus Europae
nie zawsze odzwierciedlają jej oficjalne stanowisko !*

Kontakt

**Fundacja
Aleksandra Kwaśniewskiego
„Amicus Europae”**

Aleja Przyjaciół 8/5
00-565 Warszawa, Polska

Tel. +48 22 622 66 33

Tel. +48 22 622 66 03

Fax: +48 22 629 48 16

email: fundacja@fae.pl, www.fae.pl

FAE Policy Paper nr 18/2013

Nowa strategia arktyczna USA

Autor: Michał Jarocki

Ekspert Fundacji Amicus Europae, Centrum Studiów Polska-Azja, Instytutu Jagiellońskiego oraz Europejskiego Centrum Analiz Geopolitycznych. Członek redakcji magazynu „Stosunki Międzynarodowe” i portalu Geopolityka.net. Doktorant w ISP PAN/Collegium Civitas.

Specjalizuje się w problemach regionu Arktyki oraz strategicznych aspektach azjatyckiego systemu bezpieczeństwa.

Nowa strategia arktyczna USA

FAE Policy Paper nr 18/2013

Michał Jarocki

Nadrzędną misją **Fundacji AMICUS EUROPAE** jest popieranie integracji europejskiej, a także wspieranie procesów dialogu i pojednania, mających na celu rozwiązanie politycznych i regionalnych konfliktów w Europie.

Do najważniejszych celów Fundacji należą:

- Wspieranie wysiłków na rzecz budowy społeczeństwa obywatelskiego, państwa prawa i umocnienia wartości demokratycznych;
- Propagowanie dorobku politycznego i konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej;
- Propagowanie idei wspólnej Europy i upowszechnianie wiedzy o Unii Europejskiej;
- Rozwój Nowej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem Ukrainy i Białorusi;
- Wsparcie dla krajów aspirujących do członkostwa w organizacjach europejskich i euroatlantyckich;
- Promowanie współpracy ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki, szczególnie w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego i rozwoju gospodarki światowej;
- Integracja mniejszości narodowych i religijnych w społeczności lokalne;
- Propagowanie wiedzy na temat wielonarodowej i kulturowej różnorodności oraz historii naszego kraju i regionu;
- Popularyzowanie idei olimpijskiej i sportu.